

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk politisk anknytning

ROLF AABERGE
JOHN DAGSVIK
STEINAR STRØM

Skatt og arbeidstilbud i Sverige – avsluttende kommentarer til innleggene fra Blomquist, Södersten, Schwarz og Flood & Klevmarken

I *Økonomisk Debatt*, Nr 1/1990, drøftet vi (Aaberge, Dagsvik & Strøm [1990]) årsakene til at to studier, den ene fra Sören Blomquist [1989] og den andre fra oss (Aaberge, Strøm & Wennemo [1989]), viser forskjellige effekter på arbeidstilbudet i Sverige når marginals kattene reduseres. Blomquists studie viser sterke positive effekter på arbeidstilbudet av skattereduksjoner, mens vår studie viser ubetydelige effekter.

Vi vil nødig at denne debatten skal utvikle seg til en strid om hvem som er mest kompetent til å utføre økonometriske studier av arbeidstilbud og skatt. Det vi har ønsket å understreke er at en ikke må trekke bastante konklusjoner fra empiriske analyser som baserer seg på sterke

apriori og ad hoc pregede forutsetninger. Vi har hevdet at den analysen som er utført av oss baserer seg på mindre restriktive forutsetninger enn de arbeidene som baserer seg på Hausmans metode (HM), deriblant Blomquists arbeider.

Endel andre reaksjoner og kommentarer i den svenske skattedebatten kan tyde på at vi tillegges bestemte oppfatninger om de foreslåtte skattereformene og at våre resultater strider mot intuisjonen til enkelte av debattantene. Vi beklager naturligvis begge deler. Men for å sitere Peer Gynt, "Man skal ei lese for å sluke, men for å se hva man kan bruke".

Begrensninger av populasjon og utvalg

Vi skal her gå inn på noen av svarene som etterfulgte artikkelen vår i *Økonomisk Debatt*. Bo Söderstens [1990] kommentarer er åpenbart preget av et sterkt engasjement for skattereformer på grunnlag av en helhetlig vurdering av effekten av slike reformer. Vi har ingen kommentarer hverken til engasjementet eller til vurderingene utover de som berører effektene

Forsker ROLF AABERGE og forsker JOHN DAGSVIK är verksamma vid Gruppe for mikroøkonomi, Statistisk sentralbyrå i Oslo och professor STEINAR STRØM vid Universitetet i Oslo.

på arbeidstilbudet. Når det gjelder disse effektene, finnes det tross alt to empiriske studier som kan danne grunnlag for å mene noe. Problemet er at de leder til forskjellige konklusjoner. I stedet for å diskutere hva som er styrken og svakhetene ved modell og metodegrunnlaget for de to analysene, lar Södersten sitt helhets-syn på skattereformen være avgjørende for sin stillingtagen til de to analysene.

Både Södersten og Schwarz [1990] stiller spørsmål ved våre begrensninger av populasjon og utvalg. Når vi har begrenset populasjonen til ektepar og samboende hvor kvinnen er mellom 27 og 64 år, så skyldes det at dette er den viktigste gruppen og at vi hadde begrenset tid og ressurser. Til sammenlikning har Blomquist i analysen for Inkomstskatteutredningen benyttet gifte menn i alderen 25 til 55 år.

Södersten og Schwarz har først og fremst kommentarer til målinger av arbeidstid. Vi vil hevde at når vi ser bort fra problemet med overtid, så må kontraktfestet tid være det korrekte tidsbegrepet. Dette fordi den økonomiske modellen er ment å forklare sammenhengen mellom lønn, skatt og avtalt arbeidstid og ikke "arbetat" tid slik Södersten og Schwarz ser ut til å mene. En viktig forskjell på "arbetat" og kontraktfestet tid er sykefravær og annen tjenesteledighet. En kan selvsagt tenke seg økonomiske modeller som også forklarer sykefravær som et resultat av økonomiske faktorer, men det faller litt utenfor det vi (og Blomquist) prøver å modellere. Södersten og Schwarz mener forøvrig at mange tar ut kompensasjon i form av ledighet (snyter med andre ord) og ikke i form av lønn. Men hva vet vi om dette og hvor mye er tro og syning?

Södersten gjør videre et poeng av at de data vi benytter ikke sier noe om hva folk gjør i de timene de er på jobb, altså produktiviteten. Så vidt vi kjenner til, eksisterer det ikke noe datamateriale med slik informasjon og som samtidig inneholder

annen informasjon som er nødvendig for å utføre en rigorøs tilbudsanalyse.

Holder seg ikke til hva som er selve saken

I sitt svar holder ikke Blomquist [1990] seg til hva som er selve saken, nemlig de empiriske studier som foreligger og hans varianter av HM. I stedet for legger han hovedvekten på de potensielle mulighetene ved denne metoden. Det fremgår at denne metoden er istand til litt av hvert, dvs. bl.a. til simultant å analysere ektepars tilpasninger under hva han kaller "konstige" budsjettbetingelser (som ikke er mer konstige enn at det er slik de er i virkeligheten), med rasjonerings i arbeidsmarkedet og med relativt fleksible funksjonsformer. Det forundrer oss derfor meget at hans empiriske undersøkelser er partielle i forhold til alle disse mulighetene som han mener metoden gir anledning til. I den diskusjonen vi er inne i, er opplagt brukerne av resultatene langt mer interessert i hva Blomquist faktisk har gjort enn hva han kunne tenke seg å gjøre.

I vår første artikkel hevdet vi at det i praksis vil by på store problemer samtidig å ta hensyn til fleksible spesifikasjoner av nyttestrukturen, ikke-konvekse budsjettbetingelser, restriksjoner på arbeidstid og to beslutningstakere i husholdningen ved bruk av HM. Det som er hovedproblemet innen HM er at en må løse et komplisert integrabilitetsproblem, dvs. en er nødt til å spesifisere uttrykk for både nyttefunksjonen og tilbudsfunksjonen som er konsistente med hverandre. Dette blir temmelig krevende å håndtere med det aktuelle svenske skattesystemet, gitt at en vil analysere en simultan ektefelletilpasning.

Ved å forutsette spesielle egenskaper for de stokastiske restleddene som inngår i nyttefunksjonen har vi ved vår metode oppnådd en representasjon av sannsynlighetsfordelingen for arbeidstilbud og realisert timelønn som funksjon av den syste-

matiske delen av nyttefunksjonen (innsatt budsjettbetingelsen). Dette betyr at vi har langt større fleksibilitet i valg av spesifisering av nyttefunksjon siden vi ikke behøver å utlede tilbudsfunksjonen eksplisitt.

Det er klart at våre forutsetninger om restleddenes egenskaper-også kan diskuteres. Men de fører ihvertfall ikke til like strenge apriori restriksjoner i den økonomiske modellen som i Blomquists versjoner av HM. Det er da også typisk at de empiriske studiene som er utført ved hjelp av HM benytter restriktive antakelser om funksjonsform, restleddsegenskaper og tilnærmelser til budsjettbetingelsen. Det å gjennomføre en arbeidstilbudstudie for ektepar ved hjelp av HM med en eksakt representasjon av det svenske skattesystemet virker for oss å være svært vanskelig, selv med lineære tilbudsfunksjoner. Selv med en forenklet ikke-konveks budsjettmengde og en-person husholdninger er HM krevende, dersom en spesifiserer ikke-lineære tilbudsfunksjoner.

Dette innrømmet da også Blomquist under en diskusjon i *Nationalekonomiska föreningen* [1988]: "Då vi estimerar den kvadratiske utbudsfunktionen finns det ingen slutna analytisk form for den lösningen, vilket innebär att det är svårt att estimera med en icke-konvex budgetmängd, men vi tror inte att vi gör något större fel när vi arbetar med en konvexifierad mangd." Diskusjonen er referert i *Ekonomisk Debatt* Nr 1/1989. Hvis en ikke foretar noen relevant test, men satser på tro, så er det naturligvis umulig å ta stilling til hvilken betydning bruken av en feilspesifisert budsjettbetingelse har for resultatene.

Preferanser eller restriksjoner

En annen raritet i den økonomiske behandlingen av budsjettbetingelsen i Blomquists arbeider er at knekkpunktene i budsjettkurven ikke er i kroner, men i ti-

mer. Knekkpunktene er overgangene mellom skattesegmenter og er i følge skattereglene selvsagt i kroner. For å komme over i timer så må skattereglenes kronetall divideres med lønnsatser. Disse er beheftet med målefeil hos Blomquist slik at knekkpunktene også vil inneholde målefeil. Dette ser ut til å være ignorert.

Alle studier utført av Blomquist er beetingete, i den forstand at han betrakter ektefellens tilpasning som gitt, dvs. han ignorerer at ektefelles inntekt kan være endogen. Blomquist hevder at denne endogeniteten er knyttet til om det er samspill mellom ektefellenes preferanser for fritid eller ikke. Poenget er at selv om det ikke er en slik samspillseffekt i preferanser, vil det likevel oppstå et simultanitetproblem fordi husholdningen har felles budsjett. Blomquists argumentasjon på dette punktet er altså misvisende og en ignorering av denne endogeniteten, som i Blomquists arbeider, kan gi skjeve estimater.

I følge innlegget til Blomquist mener han at personer i Sverige ikke står overfor restriksjoner i arbeidstiden. Når mange stormer til og fra T-banen på samme tid, så mener Blomquist at dette skyldes preferansene, noe som kan være tilfelle. Alternativt kan det skyldes restriksjoner på arbeidstiden. Vi har hevdet at en økonomisk modell bør kunne fange opp at det er sterk konsentrasjon av arbeidstider rundt hel og deltidsarbeid uansett om det skyldes rasjonering eller preferanser. Her har Blomquist misoppfattet poenget. La oss anta at opphopningene rundt heltid skyldes restriksjoner på arbeidstiden. Hvis det var slik at valget står mellom for eksempel å arbeide heltid, fulltid eller ikke arbeid, har Blomquist rett i at HM er praktisk brukbar, gitt at en kan observere restriksjonene. Hos oss er det imidlertid et viktig poeng at restriksjonene er latente, dvs. at vi som økonomikere ikke vet eksakt hvilke restriksjoner husholdningene står overfor i virkeligheten. Det er dette vi forsøker å modellere. Videre

er det slik at vi tillater at opphopningene omkring heltid/deltid også kan tolkes som et resultat av preferanser. Uansett om disse opphopningene skyldes restriksjoner eller preferanser og disse og andre rammebetingelser ikke endres, vil det imidlertid likevel være meningsfylt å simulere endringer i arbeidstilbud som følge av skatteendringer.

Det blir direkte pinlig å lese Blomquist når han prøver å argumentere med at det er uinteressant hvilken tilpasning en modell gir til data. Vi mener naturligvis ikke at god tilpasning nødvendigvis betyr at modellen er god. Derimot vil det være all grunn til å være skeptisk til modeller som gir dårlig tilpasning til data. Blomquists insinuasjoner om at vår modell er mer preget av å være en statistisk modell enn en strukturell modell er av demagogiske natur. Den teoretiske modellramme for Blomquists og vår analyse er nemlig den samme; det er den økonometriske utforming som er forskjellig. Vi synes imidlertid det er oppsiktsvekkende at Blomquist og andre som arbeider innen HM-tradisjonen aldri presenterer sammenlikninger av observert og simulert arbeidsfordelinger.

Åpen holdning til nye metoder

Vi er noe overasket over den store oppsikt forskjellene mellom vår analyse og Ljones & Strøm [1987] har vakt. Ljones og Strøm var en foreløpig studie basert på et svært lite utvalg og en restriktiv spesifisering. Som det framgår av de empiriske resultatene er også parametrene upresist bestemte og tilbudsfunksjonen er videre lineær slik som hos Blomquist. Det er derfor ikke så merkelig at resultatene i Ljones og Strøm ikke er så forskjellige fra Blomquists resultater. I vår studie har vi benyttet en kvadratisk spesifisering for nyttefunksjonen. Vi er enige i at det kan reises innvendinger mot denne funksjonsformen og vi arbeider for tiden med en mer generell spesifisering.

Flood og Klevmarken understreker i sine kommentarer at en bør være prøvende både med hensyn til data, funksjonsformer og beslutningsformene i et hushold. Det er i samsvar med slik vi også oppfatter empiriske analyser. Blomquist har i alle sine arbeider holdt seg til en svært snever klasse av modeller; hovedsaklig lineære tilbudsfunksjoner. Dette er begrunnet med at det er krevende å utføre analyser med mer generelle modellspesifikasjoner. Dette burde imidlertid ikke føre til at en låser seg i et bestemt spor. Det er viktig å ha en åpen holdning til nye metoder.

Referanser

- Aaberge, R, Strøm, S & Wennemo, T, [1989], "Skatt, arbeidstilbud og inntektsfordeling i Sverige". Bilaga 2 i del IV av *Reformerad inkomstbeskattning*. SOU 1989:33.
- Aaberge, R, Dagsvik, J & Strøm, S, [1990], "Skatt og arbeidstilbud i Sverige". *Økonomisk Debatt*, Årg 18, s 51-55.
- Blomquist, N S, [1989], "Beskattningens effekt på arbeidsutbudet". Bilaga 7 i del IV av *Reformerad inkomstbeskattning*. SOU 1989:33.
- Blomquist, S, [1990], "Till Hausmanmetodens svar. Svar till Aaberge, Dagsvik och Strøm". *Økonomisk Debatt*, Årg 18, s 55-62.
- Flood, L & Klevmarken, A, [1990], "Arbetsutbudet: forskning på väg. Kommentar till Aaberge, Dagsvik och Strøm och till Blomquist". *Økonomisk Debatt*, Årg 18, s 67-72.
- Ljones, O & Strøm, S, [1987], *Tilbud av arbeid i Sverige*. Bilaga 15 till LU 87.
- Nationalekonomiska föreningens förhandlingar*, [1988], "Vad vet vi om skatternas effekter på arbeidsutbudet (1988-11-21)". Referat i *Økonomisk Debatt*, Årg 17, s 59-79.
- Schwarz, B, [1990], "Arbets- och anställningstid. Svar till Aaberge, Dagsvik och Strøm". *Økonomisk Debatt*, Årg 18, s 63-64.
- Södersten, B, [1990], "Omöjligt att isolera effekterna. Svar till Aaberge, Dagsvik och Strøm". *Økonomisk Debatt*, Årg 18, s 65-66.